

*Sinulla on
oikeus - vaadi sen
toteuttamisista!*

eli mihin valtioneuvoston
lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämis-
ohjelma 2012-2015 velvoittaa

Sisältö

Sinulla on oikeus - vaadi sen toteuttamista! - eli mihin valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015 velvoittaa

© Valtion nuorisiasiain neuvottelukunta
ISBN 978-952-263-126-8 (painotuote)
ISBN 978-952-263-127-5 (sähköinen)

Toimitus: Sini Korpinen ja Jenni Similä

Ulkoasu ja taitto: Elina Uutela

ESIPUHE	1
I LAPSET JA NUORET KASVAVAT AKTIIVISIKSI JA YHTEISVASTUUTA KANTAVIKSI KANSALAISIKSI	2
II LAPSET JA NUORET VOIVAT OSALLISTUA TASAVERTAISESTI KULTTUURI-, LIIKUNTA- JA VAPAA-AJANTOIMINTAAN	6
III NUORET TYÖLLISTYVÄT JA NUORTEN TYÖLLISYYSASTE PARANEE	8
IV YHDENVERTAISUUS TOTEUTUU	11
V TYTÖILLÄ JA POJILLA ON TASA-ARVOISET OIKEUDET JA MAHDOLLISUUDET	14
VI NUORILLA ON MAHDOLLISUUS ASUA JA ELÄÄ ITSENÄISESTI	17
VII KAIKILLA LAPSILLA JA NUORILLA ON LÄHTÖKOHDISTAAN RIIPPUMATTA MAHDOLLISUUS SAADA ITSELLEEN KORKEATASOINEN KOULUTUS	20
VIII ENNALTAEHKÄISEVILLÄ TOIMILLA YLLÄPIDETÄÄN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA JA TERVEYTTÄ	23
+ TIEDÄ OIKEUTESI	27

Esipuhe

HYVÄ NUORI, OMAN ELÄMÄSI ASIAANTUNTIJA

Suomen hallitus hyväksyi 8.12.2011 lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman vuosille 2012–2015. Asiakirjan tarkoitus on nimestään huolimatta aika yksinkertainen: Ohjelmassa määritellään, millaisiin toimenpiteisiin Suomessa sitoudutaan siihen, mitä nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi aiotaan tehdä. Nuorisolain mukaan kehittämisohjelma hyväksytään joka neljäs vuosi.

Me valtion nuorisoasiain neuvottelukunnassa emme usko hienoihin poliittisiin asiakirjoihin, jos niiden toteutumista ei valvota paikallisella tasolla lainkaan. Sen sijaan me uskomme siihen, että nuoret ovat itse parhaita asiantuntijoita kertomaan, miten kehittämisohjelmassa linjatut asiat toteutuvat heidän omassa asuinympäristössään. Suurten nuoria koskevien asioiden toteutuminen ja toteutumisen valvominen ei ole nuorten velvollisuus,

mutta nuoret voivat vaatia niitä asioita, joihin heillä on yksiselitteinen oikeus.

Siksi olemme pureskelleet koko lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman paloiksi. Mihin nuorilla on kehittämisohjelman mukaan oikeus? Mitä se tarkoittaa käytännössä? Ja mitä jos oikeudet eivät toteudu? Kädessäsi on siis lista, johon voit vaikka merkitä aina kun asia on kunnossa. Lista, josta voit myös tarkistaa, miten ja kenen kanssa voit toimia, kun asia ei ole kunnossa. Lopuksi olemme koonneet ”Tiedä oikeutesi” -osion, jossa on kerrottu, mitkä kaikki välineet nuorilla on käytössään silloin, kun asiat eivät suju niin kuin pitäisi.

Tämä julkaisu ei olisi koskaan syntynyt ilman lukiolaisten, ammattiin opiskelevien sekä nuorisovaltuutettujen edunvalvontajärjestöjen apua. Kiitos siis Finlands Svenska Skolungdomsförbundet, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Suomen Nuorisovaltuustojen

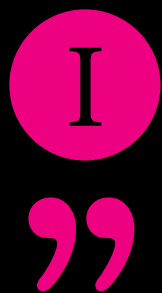
Liitto – Nuva ry sekä Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry!

Valmistelut on nyt tehty, pöytä on katettu. Seuraavaksi on aika kääriä hihat – ja vaatia myös kuntia sekä oppilaitoksia käärimään hihansa nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi sekä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteuttamiseksi.

Sinä voit vaikuttaa. Ihan omin käsin.

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan puolesta,

*Antti Lindtman
Puheenjohtaja*

*Lapset ja nuoret
kasvavat aktiivisiksi ja
yhteisvastuuta kantaviksi
kansalaisiksi*

NUORISOLAIN MUKAAN nuoria on tuettava kasvussa aktiiviseksi kansalaiseksi, eli tavoitteelliseksi toimijaksi yhteiskunnassa. Tavoitteena on, että nuoret toimivat aktiivisesti nuorten aseman parantamiseksi esimerkiksi järjestöissä, oppilaskunnissa ja nuorisovaltuustoissa. Nuorten mielipiteet otetaan vakavasti päätöksenteossa. Nuoret käyttävät aktiivisesti vaikuttamistyössään myös löyhästi organisointuneita verkostoja, nuoret esimerkiksi toimivat osana erilaisia toimintaryhmiä tai vaikuttavat internetin välityksellä.

Nuoret viettävät suuren osan ajastaan koulussa, joten koulun asioihin on oltava mahdollisuus vaikuttaa vähintään oppilaskuntatoiminnassa, mutta mielellään myös muilla keinoin. Oppilaskuntatoiminta rakentaa myös yhteisöllisyyttä koulussa. Jotta nuoret voivat osallistua täysivaltaisesti toimintaan tietoyhteiskunnassa, on nuorten monipuolista lukutaitoa kehitettävä unohtamatta mediakriittisyyden kasvattamista.

TERMIT

LAUTAKUNTA. Kunnallinen valmistelu- ja asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on valmistella asioita kunnanhallitukselle, sekä tehdä päätöksiä oman alansa asioissa.

PUHE- JA LÄSNÄOLO-OIKEUS. Oikeus osallistua kokoukseen ja esitellä asioita kokoukselle, sekä kommentoida esille tulevia asioita. Oikeus myönnetään kyseessä olevan elimen ulkopuolisille henkilöille. Puhe- ja läsnäolo-oikeus eivät anna oikeutta äänestää kokouksessa käsiteltävistä asioista.

OPPILASKUNTA. Oman koulun oppilaista koostuva oppilaiden edunvalvontaelin. Oppilaskunta vaikuttaa esimerkiksi kouluruokaan, oppilaiden hyvinvointiin sekä koulun viihtyvyyteen.

NUORISOLAUTUUSTO. Nuorten valitsema kunnallinen vaikuttajaelin. Nuorisovaltuusto tekee työtä nuorille tarkoitettujen kunnallisten palveluiden parantamiseksi omassa kunnassaan.

Nuorisolain 8§:n mukaan ”Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistuapaikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.”

Lain mukaan lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa on oltava oppilaskunta, mutta myös monissa peruskouluissa on oppilaskuntatoimintaa. Lukiolain 31§:n mukaan ”Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa 27 §:ssä säädettyissä asioissa (eli opiskelijoiden kuulemista koskevissa asioissa).” Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 41§:n mukaan: ”Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa 36§:ssä säädettyissä asioissa (eli opiskelijoiden kuulemista koskevissa asioissa).

Lait löydät kokonaisuudessaan osoitteesta www.finlex.fi.

HYVÄ
TIETÄÄ

NUORILLA ON OIKEUS
TULLA KUULLUKSI
NUORIA KOSKEVASSA
PÄÄTÖKSENTEOSSA JA
PÄÄSTÄ KÄSIKSI HEITÄ
KOSKEVAAN TIETOON.

”

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

Nuorilla on oikeus osallistua päätöksentekoon kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppilaat ja opiskelijat saavat osallistua koulutuksen kehittämiseen lain puolesta, mutta todellisen opiskelijoiden vaikuttamisen kannalta opettajien ja rehtorin täytyy suhtautua asiaan myönteisesti. ☐

Opetuksessa kannustetaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Koulussa opetetaan demokraattisessa järjestelmässä vaikuttamista sekä globaali- ja ympäristöasioiden huomioimista. Pelkkä asioista opettaminen ei riitä, vaan koulun omien opetus- ja toimintatapojen on tuettava nuorten osallistumista päätöksentekoon ja vaikuttamista niin koululuokassa, kotikunnassa kuin kansainvälisestikin. ☐

Opetuksessa käytetään ajanmukaista tietotekniikkaa ja koulun opetuksessa huomioidaan tekniikan kehittyminen. ☐

Kunnassa on riittävä kirjastoverkosto, jossa on myös mahdollista päästää nettiin. ☐

Koulussa on myös vapaata toimintaa, jossa oppilaan suoritusta ei arvioida. Tällainen vapaa toiminta voi olla esimerkiksi liikunta- tai kulttuurikerhoja, erilaisia oppimistapoja opetuksessa tai koulussa järjestettävää harrastustoimintaa. Toimintaa voivat järjestää aikuiset, kuten vanhempainyhdistykset tai nuorisotyöntekijät, tai nuoret voivat vastata toiminnan järjestämisestä esimerkiksi oppilaskunnan kautta. ☐

Jokaisessa kunnassa tulee olla nuorisovaltuusto, jolla on todellista vaikuttavuutta kunnalliseen päätöksentekoon. Nuorisovaltuustolla voi olla esimerkiksi puhe- ja läsnäolo-oikeus lautakunnissa, kunnanhallituksessa tai -valtuustossa. Lisäksi nuorisovaltuusto voi tehdä aloitteita ja kannanottoja ajankohtaisista nuoria koskevista asioista. Nuorisovaltuusto toimii aktiivisesti nuorten puolestapuhujana kunnassa. ☐

Nuoret saavat sanoa mielipiteensä, kun kunta arvioi omaa toimintaansa. Näiden arvioiden on syytä vaikuttaa siihen, millaisia päätöksiä tulevaisuudessa tehdään. Kunnan päätöksissä on huomioitava niiden vaikutukset kunnan nykyisiin ja tuleviin nuoriin. ☐

Koulua koskeissa asioissa helpoin tapa vaikuttaa on ottaa yhteyttä koulusi oppilaskunnan toimijoihin. Tosiasia on se, että oppilaitoksenne opiskelijoiden yhteistä hyvää on vaikuttavinta edistää joukolla. Sadan asiaa kannattavan ääni kuuluu huomattavasti yhden puhujan ääntä kauemmas!

Jos et tunne oppilaskunnan toimijoita, voit laittaa esimerkiksi koulusi rehtorille sähköpostia ja kysyä asiasta.

Rehtoriin voit olla yhteydessä myös, jos koulussasi ei ole oppilaskuntaa. Jos rehtori ei heti lämpene ideallesi oppilaskunnasta, niin kannattaa jutella asiasta koulukavereiden kanssa. Yhdessä voitte vaikka kerätä adressin asianne puolesta! Kannattaa muistaa, että yleensä myös rehtorilla on esimies, johon voitte tarvittaessa olla yhteydessä.

Nuorisovaltuustoa koskeissa kehittämis ehdotuksissa on paras tapa ottaa yhteyttä suoraan kuntasi nuorisovaltuustoon, jos tiedät kunnassasi sellaisen olevan. Nuorisovaltuustot kuulevat mielellään myös muiden kuntansa nuorten mielipiteitä!

Jos et tunne nuorisovaltuuston toimijoita tai et tiedä, onko kunnassasi nuorisovaltuustoa, voit kysyä asiasta kuntasi nuorisasioista vastaavalta virkamieheltä. Hänen tittelinsä voi olla esimerkiksi ”nuorisosihteeri”, ”vapaa-aikasihteeri”, ”nuorisotoimenjohtaja”, ”sivistysjohtaja” tai jotain sen tapaista. Tittelistä riippumatta voit kysyä asiaa keneltä tahansa, vaikkapa joltakulta nuorisotyöntekijältä, ja virkamiehen velvollisuutena on neuvoa sinua.

Jos kunnassasi ei ole nuorisovaltuustoa, sellainen täytyy perustaa. Lähtökohtana tulee olla se, että nuorisovaltuustonne on nuorten näköinen. Voit siis kerätä yhteen muita nuorten asioista kiinnostuneita kavereitasi ja ottaa yhteyttä kuntanne nuorisotoimeen. Jos nuorisotoimen suhtautuminen asiaan on nihkeä, voitte ottaa yhteyttä johonkin kuntanne kunnanvaltuutetuista ja pyytää häntä nostamaan asian esille valtuuston kokouksessa. Muistakaa kuitenkin pitää huoli, että pääsette osaksi nuorisovaltuuston perustamista, koska nuorisovaltuusto on nuorten oma juttu.

Nuorisotyöntekijät ja oppilaskuntien ohjaavat opettajat ovat tärkeä voimavara. Jos kuitenkin tuntuu siltä, että koko toiminta kulkee ohjaajan ehdoilla, apua voi pyytää edunvalvontajärjestöiltä.

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

LISÄTIETOA

Lisätietoa oppilaskuntatoiminnasta lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa saa myös Suomen Lukiolaisten Liitolta (www.lukio.fi), Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:ltä (www.sakkinet.fi), Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry:ltä (www.osku.info) ja ruotsinkielisiä parhaiten auttaa Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf (www.skolungdom.fi).

Lisätietoa nuorisovaltuustojen toiminnasta ja niiden perustamisesta saa Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto - Nuva ry:ltä (www.nuva.fi).

II

”

Lapset ja nuoret voivat osallistua tasavertaisesti kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan

NUORTEN ITSELUOTTAMUS KASVAA, vuorovaikutustaidot paranevat ja hyvinvointi lisääntyy, kun nuoret voivat osallistua itseään kiinnostavaan vapaa-ajan toimintaan. Kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajan palveluiden tulee olla kaikkien saatavilla yhdenvertaisesti ja siten, että nuorilla on mahdollisuus kulkea harrastuksiinsa. Toiminnan on oltava nuoria kiinnostavaa ja toiminnassa on huomioitava nuorten nopeastikin muuttuvat kiinnostuksenkohteet ja tarpeet.

Nuorten hyvinvointia lisää myös ystävien ja perheen kanssa vietetty aika. Viime vuosina on ollut nähtävissä, että nuorten sitoutuminen perinteiseen järjestötoimintaan on vähentynyt, mutta toisaalta nuoret ovat ehkä kanavoineet aktiivisuutensa toisin esimerkiksi järjestämällä toimintaa vapaissa ryhmissä perinteisen järjestötoiminnan sijaan.

HYVÄ
TIETÄÄ

145 kunnassa toimii nuorten tiedotus- ja neuvontapalvelu, joka osaltaan vastaa myös harrastusmahdollisuuksista tiedottamisesta. Oman kuntasi tiedot voit tarkistaa verkkolehti Koordinaatista (www.koordinaatti.fi)

Monet kunnat julkaisevat nettisivuillaan tietoja oman harrastustoimintansa lisäksi myös muiden tahojen kunnassa järjestämistä harrastuksista.

KUNNASSA ON TARJOTTAVA NUORILLE MAHDOLLISUUS HARRASTUKSIIN JA OMAN TOIMINNAN JÄRJESTÄMISEEN.

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

Kunnan tarjoamat nuorisopalvelut (esimerkiksi nuorisotilat, työpajat ja nuorten tieto- ja neuvontapalvelut) ovat tasa-arvoisia ja myös erilaisten vähemmistöjen on mahdollista osallistua toimintaan. Palveluihin on mahdollista päästä julkisilla liikennevälineillä. ☐

Kunnassa on tarjolla harrastuksia erilaisille nuorille. Kunta voi järjestää nuorille harrastuksia itse tai yhdessä esimerkiksi kirjaston, seurakuntien, järjestöjen ja koulujen kanssa. Kouluissa järjestetään vapaamuotoista kerhotoimintaa koulupäivän yhteydessä. ☐

Nuoret saavat vaikuttaa nuorisotiloilla järjestettävään toimintaan, ja tiloilla kannustetaan nuoria järjestämään toimintaa myös itse. ☐

Nuorten vapaa-ajan toiminnassa voidaan käyttää myös muiden tahojen omistamia tiloja, kuten esimerkiksi seurakuntien, yhdistysten ja yritysten tiloja. ☐

Ota selvää kuntasi harrastustarjonnasta. Kunnan vapaa-aikatoimessa (nuorisotoimessa, liikuntatoimessa, kulttuuritoimessa) tiedetään usein kunnan järjestämien harrastusmahdollisuuksien lisäksi paljon myös esimerkiksi järjestöjen tarjoamista harrastuksista. Kannattaa siis kysyä asiaa kunnasta.

Tuntuuko sinusta, ettei kukaan muukaan tiedä kuntasi harrastusmahdollisuuksista? Voit ehdottaa kuntasi nuorisovaltuustolle, nuorisotoimelle tai koulusi oppilaskunnalle, että asiasta tiedotettaisiin paremmin. Kuulostaisivatko esimerkiksi harrastusmessut hyvältä idealta?

Voit ehdottaa uuden harrastusmuodon perustamista samankaltaista toimintaa järjestävälle järjestölle (esimerkiksi futsal-joukkueen perustamista jalkapalloseuralle) tai muulle taholle, vaikka kunnan nuorisotoimelle. Jos kiinnostusta ei näiltä tahoilta löydy, mutta kiinnostuneita harrastajia silti olisi, voi toimintaa organisoida myös itse! Tässäkin asiassa kunnan nuorisotyöntekijät osaavat auttaa.

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

Nuoret työllistyvät ja nuorten työllisyysaste paranee

TERMIT

TYÖPAJATOIMINTA. Alle 29-vuotiaille työttömille nuorille suunnattua kunnallisesti järjestettävää työharjoittelua, jonka tarkoituksena on sisällyttää nuori työelämään, sekä kehittää elämänhallintaa ja yhteisöllisyyttä.

ETSIVÄ NUORISOTYÖ. Erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on ohjata esimerkiksi työttömät tai ilman opiskelupaikkaa jääneet nuoret takaisin heille suunnattujen palveluiden pariin, sekä tukea nuoria palveluiden saamisessa.

PERUSOPETUKSEN LISÄOPETUS. Nk. kymppiluokka, 10. luokka.

VUONNA 2008 LÄHES 60 000 NUORTA oli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella, mikä lisää ulkopuolisuuden tunnetta ja syrjäytymisriskiä. On todettu, että työttömyys, syrjäytyminen ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen näyttävät siirtyvän sukupolvelta toiselle. Myös maahanmuuttajilla on valtaväestöä korkeampi riski jäädä työelämän ulkopuolelle. Nuorten työttömyydessä näkyy taloustilanteen vaikutus selkeämmin kuin yleisessä työttömyydessä, ja heikkoina taloudellisina aikoina nuorten on erityisen vaikeaa päästä kiinni työelämään.

Hallitusohjelmassa on päätetty, että nuorten yhteiskuntatakuu toteutetaan vuoden 2013 alusta. Yhteiskuntatakuun toteuttaminen tarkoittaa sitä, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Näin ollen nuorten työttömyys saisi siis kestää korkeintaan kolme kuukautta kerrallaan.

AMMATILLISEEN KOULUTUKSEEN VALMISTAVA KOULUTUS:

Esimerkiksi ns. "ammattisartti", jossa opiskelija tutustuu useiden eri alojen koulutukseen. Tarkoitettu nuorille, joilla ei ole vielä tarkkaa ajatusta tulevasta ammatista.

HYVÄ TIETÄÄ

Lisätietoa työllistymispalveluista saa Työ- ja elinkeinotoimistojen internet-sivuilta (www.mol.fi), joilla on myös erillinen nuorille suunnattu osio ”Nuorten palvelut” (tilanne kevät 2012).

Tietoa omassa kunnassa tai lähialueella järjestettävästä työpajatoiminnasta saa valtakunnallisen työpajayhdistyksen sivuilta (www.tpy.fi)

NUORILLA ON OIKEUS YHTEISKUNTATAKUUSEEN,
ELI ERITYISESTI VAIKEASSA TILANTEESSA OLEVIENT
NUORTEN TYÖLLISTYMISTÄ TUETAAN.

Nuorille tarjotaan työllistymispalveluita, jotka ovat lähellä nuoria ja helposti saatavilla. Palvelut voivat tarkoittaa esimerkiksi etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa ja näiden yhteistyötä. ☐

Nuorille on tarjolla riittävästi tietoa heille suunnatuista työllistymispalveluista ja siitä, miten yhteiskuntatakuuta käytännössä omassa kunnassa toteutetaan. ☐

Etsivässä nuorisotyössä ja työpajatoiminnassa tehdään yhteistyötä koulutuksen järjestäjien, työnantajien ja muiden nuorille palveluja tarjoavien tahojen kanssa. ☐

Perusopetuksen lisäopetuksen, ammatilliseen koulutukseen valmistavien koulutusten, työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön yhteistyö on vahvaa ja työnjako selkeää. ☐

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

Joskus ystävät saattavat tarvita tukea omaan selviytymiseensä. Jos koulu ei kiinnosta, ja normaali arki alkaa mennä ohi, etsivästä nuorisotyöstä saattaa olla apua. Etsivän nuorisotyön tavoitteena on tarjota nuorille näiden omalla suostumuksella monenlaista tukea ja auttaa näitä työ- tai opiskelupaikan löytämisessä, tarvitsemiensa palveluiden saamisessa sekä arjen- ja elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä. Etsivään nuorisotyöhön voi ottaa yhteyttä itse, tai jonkun muun puolesta. Tiedot etsivästä nuorisotyöstä saa kotikunnan nuorisotoimesta. Etsivää nuorisotyötä tehdään käytännössä pareittain. Työparin yhteystiedot ovat tiedossa nuorisotoimella, johon voi ottaa yhteyttä saadakseen lisätietoa etsivästä nuorisotyöstä ja siitä, millaisissa tilanteissa siitä voi olla apua.

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

Ota yhteyttä koulusi opinto-ohjaajaan. Opinto-ohjaajan tehtävänä on neuvoa paitsi jatko-opintoihin, myös työllistymiseen liittyvissä asioissa. Tietoa voit hankkia myös nuorten tieto- ja neuvontapisteestä.

Jos et saa tietoa nuorille tarkoitetuista työllistymispalveluista, voit ottaa yhteyttä paikkakuntasi työ- ja elinkeinotoimistoon (TE-toimisto). Oppilaskunta tai nuorisovaltuusto voi yhdessä tai erikseen järjestää nuorille työllistymistorin yhteistyössä TE-toimiston kanssa. Nuorisotyöntekijöitä voi pyytää hankkimaan nuorisotiloille esitteitä ja tietoa työllistymispalveluista ja mahdollisista työpaikoista.

IV

”

*Yhdenvertaisuus
toteutuu*

NUORET VOIVAT JOUTUA eriarvoiseen asemaan usein pelkästään siksi, ettei heillä ole samanlaisia vaikuttamismahdollisuuksia kuin vanhemmilla sukupolvilla. Nuoret eivät ole yhtenäinen joukko, ja on tärkeä tunnistaa, että nuoret voivat kuulua ryhmiin, jotka ovat syrjinnän vaarassa yhteiskunnassa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi romanit, maahanmuuttajat, saamelaiset, vammaiset nuoret, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret sekä sateenkaariperheissä elävät nuoret. Näihin ryhmiin kuuluvien nuorten palveluiden saatavuus on erityisen tärkeää moniperusteisen syrjinnän vähentämiseksi. Esimerkiksi maahanmuuttajien kotoutumista sekä seksuaalisuuden ja sukupuolen ilmaisun moninaisuutta on tuettava, ja näihin ryhmiin kuuluvien nuorten syrjintää on ennaltaehkäistävä ja syrjintään on puututtava. Myös vammaisille nuorille on taattava mahdollisuus osallistua ja toimia yhdenvertaisesti muiden lasten ja nuorten kanssa..

Nuorten asemassa on suuria alueellisia eroja esimerkiksi palvelujen saatavuudessa, opiskelumahdollisuuksissa ja työllistymisessä, ja näitä eroja on kavennettava.

TERMIT

MONIPERUSTEINEN SYRJINTÄ.

Jos henkilö kuuluu useampaan syrjinnän vaarassa olevaan ryhmään, esimerkiksi etniseen vähemmistöön kuuluva nainen.

HYVÄ TIETÄÄ

Yhdenvertaisuus on Suomessa turvattu lainsäädännössä vahvasti: Perustuslaissa säädetyissä kansalaisten perusoikeuksissa yhdenvertaisuus on mainittu ensimmäisenä.

Lisäksi yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltä tarkennetaan erillisessä yhdenvertaisuuslaissa, jossa säädetään myös viranomaisten velvollisuudesta yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Sukupuoleen perustavasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (ns. tasa-arvolaki).

Lisätietoa yhdenvertaisuuden edistämisestä saat esimerkiksi *Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia* -sivustolta (www.keks.fi), Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry:n yhdenvertaisuussivustolta (www.alli.fi/yhdenvertaisuus) tai sisäasiainministeriön yhdenvertaisuussivustolta (www.yhdenvertaisuus.fi).

”

NUORILLA ON YHDENVERTAISET OIKEUDET HEIDÄN IHONVÄRISTÄÄN, ETNISESTÄ TAUSTASTAAN, USKONNOSTAAN, SEKSUAALISESTA SUUNTAUTUMISESTAAN, SUKUPUOLI-IDENTITEETISTÄÄN JA KOTIPAIKKAKUNNAN SIJAINNISTAAN RIIPPUMATTA.

TARKISTA, ETTÄ NÄMÄ OVAT KUNNOSSA

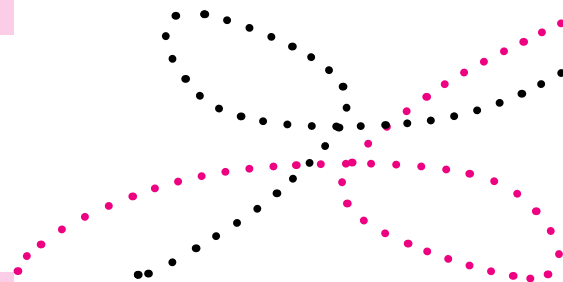
Kouluissa ja oppilaitoksissa nuoria kasvatetaan kunnioittamaan toisia ja lisätään nuorten tietoa eri uskonnoista, elämäntapomuksista ja ihmisoikeuksista. Tietoa voidaan lisätä osana normaalia kouluopetusta, tai kouluissa voidaan järjestää erilaisia yhdenvertaisuutta edistäviä kampanjoita, tempauksia ja tapahtumia. ☐

Kunnassa järjestetään helposti saatavia ja avoimia palveluita rasismia ja syrjintää kokeneille nuorille. ☐

Opiskelijoita kuullaan kouluja perustettaessa ja lakkautettaessa. Nuorille taataan mahdollisuudet oppisopimuskoulutukseen myös haja-asutusalueilla. ☐

Kaikissa kunnissa tarjotaan nuorille ja nuorille perheille palveluita ajoissa. Erityisesti lapsiperheitä tuetaan ennen kuin perhe päätty lastensuojelun asiakkaaksi. Tukipalvelut voivat olla monenlaisia perhekerhoista ja vertaistuesta perheneuvoloiden, lasten neuvolatoiminnan ja ensi- ja turvakotien tarjoamiin palveluihin. ☐

Jokaisella nuorella on asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus omaan harrastukseen. ☐

Kouluterveydenhuollolla on oltava riittävät resurssit huolehtia opiskelijoiden hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti. Mikäli näin ei ole, yhteyttä voi ottaa kunnan päättäjiin.

Ota yhteyttä koulusi oppilaskuntaan tai kuntasi nuorisovaltuustoon. Ehdota heille syrjintää ehkäisevän kampanjan tai tempauksen järjestämistä. Voisiko koulusi tai harrastusyhteisösi myös julistautua syrjinnästä vapaaksi alueeksi? Lisätietoa osoitteesta www.yhdenvertaisuus.fi.

Oletko kokenut syrjintää sukupuolesi perusteella? Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on valvoa tasa-arvolainsäädännön toteutumista. Tasa-arvovaltuutettu antaa ohjeita ja neuvoa tasa-arvolakiin liittyvissä kysymyksissä. Lisätietoja tasa-arvovaltuutetun toiminnasta: www.tasa-arvo.fi.

Oletko kokenut syrjintää etnisen taustasi perusteella? Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslainsäädännön toteutumista. Vähemmistövaltuutetun kohderyhmiä ovat etnisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt, kuten maahanmuuttajat, Suomessa oleskelevat ulkomaalaiset ja Suomen kansalliset vähemmistöt kuten saamelaiset ja romanit. Lisätietoja vähemmistövaltuutetun toiminnasta: www.vahemmistovaltuutettu.fi.

Jos todistat syrjintää tai joudut sen kohteeksi, tulee siitä olla yhteydessä kehen tahansa aikuiseen: opettajaan, rehtoriin, kouluterveydenhoitajaan, omiin vanhempiin, nuorisotyöntekijöihin tai johonkin luotettavaan aikuiseen. Aikuisen tehtävä on viedä asiaa eteenpäin ja tukea nuoria näissä tapauksissa.

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

*Tytöillä ja pojilla on
tasa-arvoiset oikeudet ja
mahdollisuudet*

SUKUPUOLTEN VÄLISTÄ TASA-ARVOA pyritään edistämään monin eri tavoin. Tavoitteena on, että osaamisen taso, kouluttautuminen tai tämän päivän, sen paremmin kuin tulevaisuudenkaan, mahdollisuudet eivät määrity sukupuolen mukaan. Tytöillä ja pojilla on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet toteuttaa itseään ja kasvaa täyteen potentiaaliinsa.

Tasa-arvo tyttöjen ja poikien välillä ei aina toteudu parannusyrityksistä huolimatta. Esimerkiksi tytöt kohtaavat paljon enemmän häirintää oppilaitoksissa kuin pojat. Toisaalta taas koulutusjärjestelmämme tuntuu suosivan oppijoina enemmän tyttöjä kuin poikia.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen liittyy kaikkiin elämän osa-alueisiin, kuten varhaiskasvatukseen, vapaa-aikaan, koulutukseen ja työelämään.

TERMIT

- TASA-ARVO.** Tasa-arvoisuus eli samanarvoisuus. Termiä käytetään usein kun puhutaan sukupuolten eli miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta.
- YHDENVERTAISUUS.** Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta sukupuolesta, ajatusmaailmasta, toimintakyvystä tai muista ominaisuuksista. Yhdenvertaisten ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien takaaminen ei tarkoita samanlaista kohtelua kaikille, sillä nuorten lähtökohdat ja mahdollisuudet osallistua esimerkiksi harrastuksiin vaihtelevat yksilöllisesti.
- KOSKEMATTOMUUS.** Voidaan tarkoittaa joko fyysistä tai henkistä koskemattomuutta. Fyysisellä koskemattomuudella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kenelläkään ei ole oikeutta kosketella toista sopimattomasti ilman tämän hyväksyntää. Henkisellä koskemattomuudella taas tarkoitetaan sitä, että kenenkään ei pitäisi kokea kiusaamista tai muunlaista henkistä väkivaltaa.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lakeihin voi tutustua osoitteessa www.finlex.fi.

HYVÄ
TIETÄÄ

TYTTÖJEN JA POIKIEN HARRASTUKSIA ON TUETTAVA TASAISESTI.

Harrastusmahdollisuuksia on kunnan sisällä oltava kaikille tasapuolisesti – enimmäkseen poikia kiinnostavien urheiluharrastusten tukeminen ei vielä takaa riittäviä harrastusmahdollisuuksia. ☐

Kunnan sisällä tukia on jaettava tasaisesti – sukupuolen mukaan joko tyttöjä tai poikia enemmän kiinnostavien harrastusten julkisia tukia jaettaessa on pidettävä huolta siitä, että tuki kohdentuu tasapuolisesti. ☐

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

Kunnat jakavat vaihtelevia summia tukea paikalliselle harrastustoiminnalle. Lisätietoa siitä, miten ja ketkä avustuksia voivat hakea, löytyy kunnan internetsivuilta. Jos et löydä tietoa ymmärrettävässä muodossa tai riittävän helposti, ota yhteyttä nuorisotoimeen.

Ota yhteyttä nuorisotiloilla toimiviin aikuisiin. Onko harrastusryhmiä mahdollista perustaa nuorten omien mielenkiinnonkohteiden perusteella? Ensimmäiseen ”ei”-sanaan ei kannata vielä pysähtyä.

Ota yhteyttä kunnan nuorten vapaa-ajan toiminnasta vastaavan lautakunnan jäseniin. Jos ainoastaan kunnan jääkiekkoseura saa merkittävästi tukea, tuki ei kohdennu tasapuolisesti!

Luo itse omia mahdollisuuksia. Voisiko opiskelijoiden tai nuorisovaltuutettujen voimin perustaa harrastusryhmiä? Avustusmahdollisuuksista saa lisätietoa nuorisotoimesta!

JOKAISELLA ON OIKEUS
KOSKEMATTOMUUTEEN.

TARKISTA, ETTÄ NÄMÄ OVAT KUNNOSSA

Oppilaitoksissa on keskusteltava seksuaalisesta häirinnästä – tärkein tapa edistää jokaisen nuoren koskemattomuutta on pitää huolta siitä, että jokainen tietää omista oikeuksistaan. ☐

Jokaisen nuoren on tiedettävä, mistä saa itselleen tai ystävälleen apua siinä tapauksessa, että kohtaa fyysistä tai henkistä häirintää. ☐

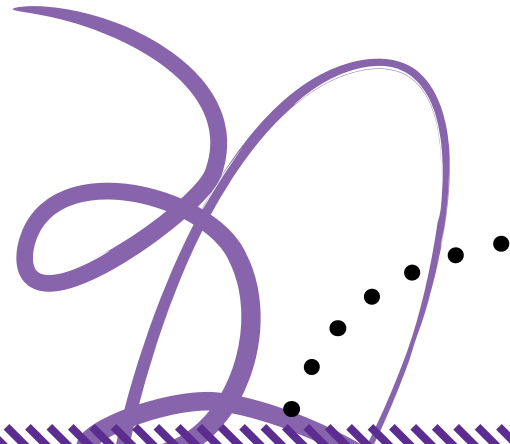
Kiusaamiseen on puututtava aina ja joka tilanteessa. Vastuu kiusaamistilanteisiin puuttumisesta on jokaisella, mutta apua on saatava aina esimerkiksi opettajilta, nuorisotyöntekijöiltä tai vaikkapa kouluterveydenhoitajalta. ☐

Jokaisessa oppilaitoksessa on oltava opiskelijahuoltoryhmä, jonka tehtävä on ratkoa oppilaitoksen sisäisiä ongelmia. Jos opiskelijat kohtaavat fyysistä tai henkistä häirintää, tämän ryhmän on puututtava siihen. Yhteyden opiskelijahuoltoryhmään saa helpoimmin esimerkiksi rehtorin tai kouluterveydenhoitajan kautta.

Jos oppilaitoksessa ei ole opiskelijahuoltoryhmää, oppilaskunnan kannattaa keskustella rehtorin kanssa. Oppilaitosten ongelmatilanteiden ratkomiseen on oltava siinä tapauksessa jokin toinen elin.

Oppilaskunta tai nuorisovaltuusto voi järjestää tempauksen, jonka tarkoituksena on parantaa oppilaitoksen ilmapiiriä ja/tai lisätä tietoa esimerkiksi seksuaalisesta häirinnästä ja siitä, miten siihen voi puuttua.

APUA, MEILLÄ ON ONGELMA!

*Nuorilla on
mahdollisuus
asua ja elää itsenäisesti*

SUOMESSA NUORET MUUTTAVAT

KOTOA pois keskimäärin aikaisemmin kuin muissa Euroopan maissa -keskimäärin 19-vuotiaina, tytöt hieman poikia nuorempina. Koulutus- ja työmahdollisuudet määrittävät usein sitä, missä nuori asuu. Nuorten asema asuntoja haettaessa on muuta väestöä heikompia alhaisemman tulotason vuoksi.

Itsenäistymiseen liittyy ensimmäisen asunnon hankkimisen lisäksi myös omasta taloudesta huolehtiminen. Maksuhäiriömerkintöjä kirjattiin alkuvuonna 2011 suhteessa eniten 25–29-vuotiaille. Yli 12 %:lla ikäryhmään kuuluvista on maksuhäiriö. Oman talouden hallintaan tarvitaan lisää välineitä – tässä oppilaitoksilla on merkittävä rooli.

TERMIT

MAKSUHÄIRIÖMERKINTÄ. Mikäli henkilö ei hoida esimerkiksi laskujen maksamista ajallaan huomautuksista huolimatta, hänen luottotietoihinsa voidaan tehdä maksuhäiriömerkintä. Yksittäinen merkintä säilyy luottotietorekisterissä kahdesta viiteen vuotta. Maksuhäiriömerkintä omissa luottotiedoissa saattaa hankaloittaa merkittävästi esimerkiksi oman asunnon vuokraamista.

VUOKRATAKUUSU/VUOKRAVAKUUS/TAKUUVUOKRA. Vuokratakuu on tarkoitettukattamaan vahingot, jotka syntyvät vuokrasopimuksessa mainittujen velvoitteiden, kuten vuokranmaksun, noudattamatta jättämisestä. Vuokranantaja voi vaatia vuokralaiselta enintään 3 kuukauden vuokraa vastaavan vuokravakuuden. Kun vuokrasopimus päättyy, vuokranantajan on palautettava vuokratakuu vuokralaiselle mahdollisimman pian, jos ei ole aihetta periä vahingonkorvausta sopimusrikkomuksesta. Normaalisti asunnonkäytöstä johtuvia asunnon kulumista ei ole tarkoitus korvata vuokratakuusta. Vuokratakuu maksetaan aina ennen vuokrasuhteen alkamista.

Kuluttajaliiton asumisneuvonta auttaa vuokralaisia ja vuokranantajia kiistatilanteissa puhelimitse ja sähköpostitse. Lisäksi Kuluttajaliiton sivuilta voi ladata omalle tietokoneelle vuokraoppaan, josta löytyy paljon tietoa vuokralaisen oikeuksista ja velvollisuuksista.

Jokaisella on lakisääteinen oikeus tarkastaa veloituksetta omat luottotietonsa. Tarkastusoikeutta käyttämällä saat selville, mitä tietoja sinusta on luottotietorekisterissä ja näet mahdolliset poistuneet merkinnät. Jos rekisterissäsi on häiriöitä, saat lisäksi tiedon niistä tahoista, jotka ovat luottotietojasi kysyneet. Lisätietoa omien luottotietojen tarkistamisesta saat osoitteesta www.asiakastieto.fi.

HYVÄ TIETÄÄ

NUORILLA ON OIKEUS
LAADUKKAASEN
ASUMISEEN.

”

Nuorten ja opiskelijoiden on saatava riittävästi tietoa asumismahdollisuuksistaan asuinpaikkakunnalla. Tietoa pitäisi saada helposti esimerkiksi opinto-ohjaajalta ja nuorisotiloilta sekä nuorten tieto- ja neuvontapalveluista. ☐

Oppilaitosten asuntoloiden kuuluu olla turvallisia ja viihtyisiä. Myös vapaa-aikatoiminnan sekä muun nuorten tarvitseman ohjauksen kehittämiseen on kiinnitettävä huomiota. Tässä tarvitaan eri toimijoiden, kuten asuntolan ylläpitäjän/koulutuksen järjestäjän, nuorisotoimen/kunnan, järjestöjen ja seurakunnan yhteistyönä, tietenkin nuoret mukaan ottaen. ☐

Sosiaalivirastoissa tulee kiirehtiä nuorten vuokratakuupäätöksiä, jotta asunnottomien nuorten tilannetta voidaan helpottaa. ☐

TARKISTA, ETTÄ NÄMÄ OVAT KUNNOSSA

APUA, MEILLÄ ON ONGELMA!

Jos tietoa asumismahdollisuuksista nuorille ei tarjota riittävästi oppilaitoksessa, opinto-ohjaajaa voi pyytää kokoamaan tietoa yhteen.

Mikäli ongelmia ilmenee oppilaitosten asuntoloissa, ota selvää asuntolan haltijasta. Tämän tahon vastuulla on huolehtia siitä, että ongelmat tulee korjatuiksi.

Apua lomakkeiden täyttämiseen on saatava viranomaisilta itseltään. Jos asioit esimerkiksi Kelan kanssa, Kelan henkilökunnan on autettava sinua lomakkeiden täyttämisessä.

NUORILLA ON
OIKEUS
RIITTÄVÄÄN
TIETOON OMAN
TALOUDEN
HALLINNASTA.

”

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

Nuorten saatavilla on oltava riittävästi
ajantasaista tietoa oman talouden
hallintaan vaikuttavista asioista. ☐

Nuorten, jotka ovat jääneet kiinni
uhkapelaamiseen, on saatava apua
riittävän ajoissa ennen kuin ongelmat
kasvavat liian suuriksi ja uhkaavat
johtaa syrjäytymiskierteeseen. ☐

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

Mikäli tietoa oman talouden hallinnasta ei ole riittävästi ja helposti saatavilla
oppilaitoksissa, voit pyytää opinto-ohjaajaa keräämään tietoa yhteen.

Jos pelaamisesta muodostuu ongelma, siihen kannattaa hakea apua, sillä pelion-
gelmasta voi päästä eroon. Raha-automaattiyhdistys rahoittaa peliriippuvaisille
sekä heidän läheisilleen tarkoitettua Peluuri-tukihanketta, josta löydät lisätietoa
osoitteesta www.peluuri.fi.

Kuluttajaliitolla on Valtti -hanke, jossa nuorille on koottu tietoa erilaisista oman
talouden hallintaan liittyvistä asioista. Tietoa Valtti-hankkeesta ja muista Kulutta-
jaliiton palveluista saat osoitteesta www.kuluttajaliitto.fi.

VII

”

Kaikilla lapsilla ja nuorilla on lähtökohdistaan riippumatta mahdollisuus saada itselleen korkeatasoinen koulutus

JOKAINEN NUORI ANSAITSEE

reilun alun sekä aidot tasavertaiset mahdollisuudet omalle elämälleen. Kaikilla on oltava taustastaan riippumatta mahdollisuus hakeutua koulutukseen, eikä sosioekonomisten lähtökohtien pitäisi ennustaa koulutukseen osallistumista tai oppimistuloksia.

Osa elämänhallintaa on tutkintotavoitteiseen koulutukseen pääsemisen ohella myös työllistyminen itseä kiinnostavasti – nämä kaksi asiaa kulkevat käsi kädessä. Perusta hyvälle tulevaisuudelle ja työuralle luodaan oppilaan- ja opintojenohjauksessa sekä löytämällä sopiva jatkokoulutuspaikka.

TERMIT

SOSIOEKONOMINEN LÄHTÖKOHTA. Taloudellinen ja sosiaalinen tausta, josta henkilö on lähtöisin. Sosioekonominen lähtökohta määrittyy esimerkiksi henkilön tai perheen käytettävissä olevien tulojen sekä henkilön tai vanhempien ammatin mukaan.

TUTKINTOTAVOITTEINEN KOULUTUS. Koulutus, joka tähtää tietyn tutkinnon suorittamiseen. Esimerkiksi lukiokoulutus ja toisen asteen ammatillinen koulutus ovat tutkintotavoitteista koulutusta.

OPINTOJEN NIVELVAIHE. Koulutusasteelta toiselle siirtymisen välinen vaihe. Esimerkiksi perusopetuksesta toisen asteen oppilaitokseen siirtyminen on yksi opintojen nivelvaihe.

PERUSOPETUKSEN LISÄOPETUS. Niin kutsuttu kymppiluokka, 10. luokka.

TOISEN ASTEEN KOULUTUS. Yleissivistävä lukiokoulutus, ammatillinen koulutus tai kaksoistutkinto näitä yhdistäen.

KORKEA-ASTEEN KOULUTUS. Alemman (kandidaatin tutkinto) ja ylemmän (maisterin tutkinto) tason yliopistokoulutus sekä alemman ja ylemmän tason ammatillinen korkeakoulutus.

”

PERUSOPETUKSEN PÄÄTTÄVILLÄ NUORILLA ON OIKEUS
LAADUKKAASEEN OHJAUKSEEN.

TARKISTA, ETTÄ NÄMÄ OVAT KUNNOSSA

Jotkut nuoret tarvitsevat erityistä tukea perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyessään. Jokaisessa kunnassa tulisi toimia yhteistyöverkosto, joka koostuu eri ammattikuntien edustajista, kuten esimerkiksi molempien koulutusasteiden opinto-ohjaajista sekä kouluterveydenhuollon henkilökunnasta. Yhteistyöverkoston tehtävä on seurata sitä, että haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren siirtyminen koulutusasteelta toiselle sujuu mahdollisimman kitkatta. ☐

Kunnassa on oltava nuorille suunnattua tieto- ja neuvontapalvelua, josta nuoret voivat saada riittävän evästyksen jatko-opintomahdollisuuksista opinto-ohjauksen ohella. ☐

Nuorille, jotka eivät sijoitu perusopetuksen jälkeen koulutukseen tai töihin, on oltava riittävät tukitoimet kunnan sisällä. Tällaisia tukitoimia ovat esimerkiksi erityiset nuorten työpajat, ammattistartti sekä perusopetuksen lisäopetus. Kunnan on tarjottava nuorille sekä heidän vanhemmilleen riittävästi ja näkyvästi lisätietoa näistä tukitoimista. Huomiota on kiinnitettävä myös sellaisiin nuoriin, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi, tai jotka tarvitsevat muuten erityistä tukea esimerkiksi vammaisuuden vuoksi. ☐

Jos koulussasi ei ole riittävästi saatavilla tietoa siitä, mitä yhdeksännen luokan jälkeen on mahdollista tehdä, opinto-ohjaajaa voi pyytää kokoamaan tarkempaa tietoa.

Työ- ja elinkeinotoimistoissa on ammatinvalintaan liittyviä palveluita, kuten nettisivuilta löytyvä ammatinvalintatesti. Lisäksi niissä työskentelee ammatinvalintapsykologeja, joita voi käydä tapaamassa ja joilta voi saada apua omaan ammatinvalintaan liittyvissä asioissa. Työvoimatoimistojen palveluihin voit tutustua osoitteessa www.mol.fi.

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

OPINTOTUKIJÄRJESTELMÄN ON OLTAVA NUORILLE TUTTU.

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

Nuorille on tarjottava riittävästi tietoa opintotukijärjestelmästä sekä siitä, miten hakea opintotukea sekä toisella että korkea-asteella. Tietoa on tarjottava myös esimerkiksi tulorajojen vaikutuksista, opintojen etenemisen seurannasta ja muusta opintotuen maksamiseen ja saamiseen liittyvistä edellytyksistä. ☐

Opintotuen hakemiseen on tarjottava riittävästi tukea esimerkiksi kansaneläkelaitoksen (Kelan) toimipisteissä tai oppilaitoksissa. ☐

APUA,
MEILLÄ ON
ONGELMA!

Tietoa opintotukijärjestelmästä ja opintotukeen liittyvistä reunaehdoista voi etsiä nuorten tieto- ja neuvontapalveluista sekä Kelan internetsivuilta osoitteesta www.kela.fi.

Jos tietoa ei ole saatavilla ymmärrettävässä muodossa tai riittävän helposti, voit ottaa yhteyttä suoraan Kelaan tai tieto- ja neuvontapalvelujen henkilökuntaan, joiden yhteystiedot löydät osoitteesta www.koordinaatti.fi.

*Ennaltaehkäisevillä
toimilla ylläpidetään
lasten ja nuorten
hyvinvointia ja terveyttä*

VALTAOSA NUORISTA SUOMESSA ON TERVEITÄ, voi hyvin ja myös kokee itsensä terveiksi. Nuorten terveystottumuksissa ja elämänhallinnassa on kuitenkin useita ongelmia, kuten ylipaino, liian vähäinen uni, mielenterveyden oireet ja vähäinen liikunta. Jotkin ongelmat ovat korostuneita esimerkiksi vain toisella sukupuolella tai heikommista lähtökohdista tulevilla nuorilla. Myös vanhempien lisääntyneet päihde- ja mielenterveysongelmat uhkaavat nuorten terveyttä ja turvallista kehitystä.

Tärkeää nuorten terveyden edistämisessä on ennalta ehkäisevä toiminta, jolloin toiminta kohdistuu koko ikäryhmään tai riskiryhmiin jo ennen kuin oireita on havaittu tai huoleen on selkeä syy. Yhtä tärkeää on kuitenkin myös se, että jos nuori tarvitsee apua, sitä löytyy nopeasti ja helposti. Tarkoituksena on nuoren ohjaaminen ongelmatilanteiden jälkeen takaisin koulutus- ja työllisyyspolulle, josta syrjäytyminen on epätodennäköisempää.

Kiusaamiselle nuorten vapaa-ajan ja koulutuksen ympäristöissä on oltava nollatoleranssi.

KAIKILLA NUORILLA ON OLTAVA MAHDOLLISUUS TERVEELLISIIN ELÄMÄNTAPOIHIN.

Opiskelijoilla on oltava mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi kouluruokailuun liittyvissä asioissa.

Kouluissa tarjotaan laadukasta ja kestävästi tuotettua ruokaa.

Nuoria on kuultava kunnan liikunta- ja harrastamispaikkoja suunniteltaessa ja rakennettaessa. Huomioon on otettava myös esteettömyys, jotta esimerkiksi vammaisten nuorten harrastamismahdollisuudet toteutuvat.

Liikunnallisuutta ja ravitsemuskasvatusta pitäisi lisätä kouluissa ja oppilaitoksissa. Tämän voi toteuttaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

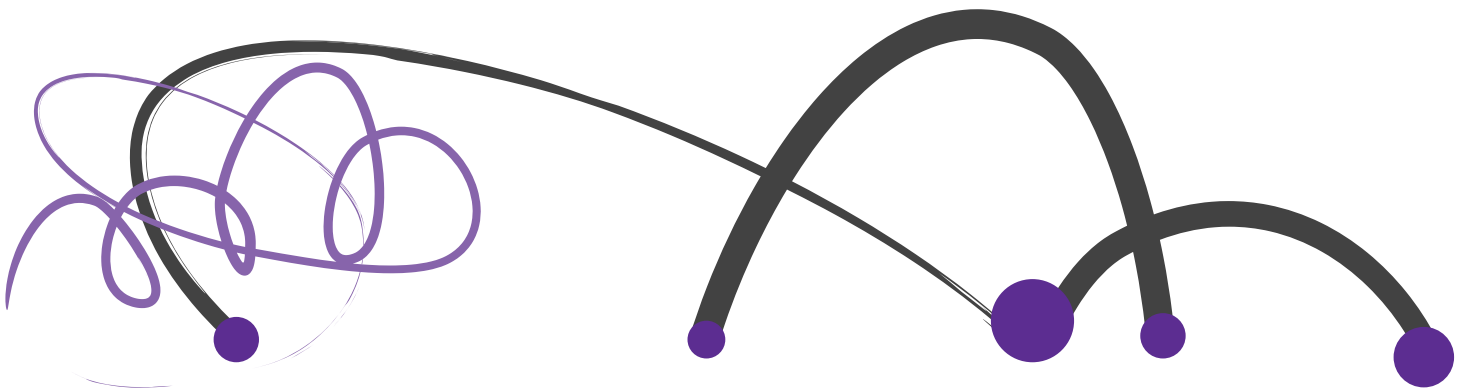

**TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA**

APUA, MEILLÄ ON ONGELMA!

Ota yhteyttä koulusi keittäjään tai kunnan/liikelaitoksen ruokahuollosta vastaavaan henkilöön. Usein pieniä parannuksia kouluruokaan on mahdollista tehdä ilman suuria rahallisia panostuksia, ja keittäjät ottavat mieluusti rakentavaa palautetta vastaan.

Jos kunnassasi on tehty päätöksiä, jotka koskevat suoraan nuoria, mutta joissa nuoria ei ole millään tavoin kuultu, voit valittaa tehdystä päätöksestä. Nuorilla on lain takaama oikeus tulla kuulluksi heitä koskevassa päätöksenteossa. Katso lisää ”Tiedä oikeutesi” -osiosta.

”

KAIKILLA OPISKELIJOILLA ON
OIKEUS LAADUKKAASEEN TERVEYDENHUOLTOON.

Opiskelijoiden on tiedettävä, mistä helposti lähestyttävää apua saa silloin kun sitä henkisten tai fyysisten oireiden vuoksi tarvitsee. Ongelmat eivät saa kasvaa liian isoiksi ennen kuin apua saa! ☐

Terveydenhoitajalle, koulupsykologille ja koulukuraattorille on päästävä aina, kun siihen esiintyy tarvetta. ☐

Oppilas- ja opiskelijahuoltoa on arvioitava ja kehitettävä yhteistyössä nuorten kanssa. Opiskelijoille on oltava selvää, keneen voi olla yhteydessä silloin, kun palautetta on syytä antaa. ☐

Alueellisen tasa-arvon on toteuduttava oppilas- ja opiskelijahuollossa. Myös nuorilla, jotka asuvat syrjäseuduilla, on oikeus laadukkaaseen terveydenhuoltoon. ☐

TARKISTA,
ETTÄ NÄMÄ
OVAT
KUNNOSSA

APUA, MEILLÄ ON ONGELMA!

Jos sinä tai ystäväsi ette ole tietoisia teille suunnatuista terveydenhuollon palveluista, voit pyytää esimerkiksi oppilaitoksen terveydenhoitajaa ilmoittamaan nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten palveluista koulun ilmoitustaululla tai kertomaan niistä esimerkiksi aamunavauksessa.

Jos terveydenhoitaja ei ole riittävästi läsnä johtuen kunnan resursseista, kannattaa ottaa yhteyttä sosiaali- ja terveystieteiden kunnan jäseniin tai koulutus- tai/ja terveydenhuoltopalveluista vastaavaan virkamieheen.

TARKISTA, ETTÄ NÄMÄ OVAT KUNNOSSA

KENENKÄÄN NUOREN
EI PIDÄ JOUTUA
KIUSATUKSI.

Oppilaitosten sisäistä ilmapiiriä ja yhteisöllisyyttä on kehitettävä jatkuvassa yhteistoiminnassa koulun opettajien, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteistyössä. ☐

Yhteyksien kodin ja oppilaitoksen välillä on oltava kunnossa. Jos oppilaitos ei pidä vanhempia ajan tasalla ajankohtaisista tapahtumista, jossain on vikaa! ☐

APUA, MEILLÄ ON ONGELMA!

Vinkkejä kiusaamisen vähentämiseksi koulun sisällä voit löytää esimerkiksi KiusaamisVapaa (KiVa) Koulu -hankkeen verkkosivuilta www.kivakoulu.fi. Sieltä löytyy erikseen vinkkejä kodeille, kouluille ja oppilaille.

Oppilaskunta voi toimia viihtyisämmän koulun hyväksi esimerkiksi järjestämällä tempauksia ja tuomitsemalla kiusaamisen kaikissa tilanteissa.

TARKISTA, ETTÄ NÄMÄ OVAT KUNNOSSA

NUORTEN ON SAATAVA APUA PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSONGELMIINSA.

Kunnassa on oltava nuorille päihdeettömiä ja yhteisöllisiä harrastuksia, jotka järjestetään esimerkiksi kunnan ja järjestöjen yhteistyönä.

Nuorten on tiedettävä, mistä voi hakea apua mielenterveyden tai päihdeongelmiin. Erityisen tärkeää on, että apu on saatavissa nopeasti ja helposti ilman nuoren tarpeetonta pompottamista palvelusta toiseen.

Oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla on oltava tietoa syömishäiriöistä sekä siitä, miten niihin puututaan ajoissa.

Nuorten kanssa työskentelevillä aikuisilla on oltava ammattitaitoa erilaisten nuorten kohtaamiseen. Myös esimerkiksi etnisiin, kieli- tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on oikeus saada asiallista apua ja tukea omaan arkeensa.

APUA, MEILLÄ ON ONGELMA!

Päihdelinkin kautta löydät apua omaan tai ystävän päihdeongelmaan. Siellä voit myös testata, onko oma päihdekäyttätymisesi lain ja suositusten mukaista. www.paihdelinkki.fi.

Ei edä oikeutesi!

EDELLÄ ON ERITELTY lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämisohjelmassa esiin nostettuja tavoitteita, joihin jokaisella Suomessa asuvalla nuorella tulisi olla oikeus ohjelmakauden lopulla vuonna 2015 omassa kunnassaan. On kuitenkin olemassa joitain ylemmänkin tason oikeuksia, jotka sitovat viranhaltijoita ja kunnallisia päätöksentekijöitä näiden toiminnassa. Jos siis tuntuu, ettei lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma hallituksen nuorisopoliittisena ohjelmana riitä ohjaamaan kuntasi viranhaltijoita ja päätöksentekijöitä oikeiden päätösten tekemiseen, kannattaa tarkistaa tämä lista. Täältä voi löytyä lisää pykälää, mihin vedota kiperässä tilanteessa!

**HALLINTOLAKI
KOKONAISUUDESSAAN
ON LUETTAVISSA
ILMAISEKSI
OSOITTEESSA
www.finlex.fi**

- Viranhaltijoiden (eli käytännössä miltei jokaista kunnan palveluksessa työskentelevää ja päätöksiä tekevää työntekijää) työtä ja velvollisuuksia säädellään hallintolaissa, jota sovelletaan kaikkiin viranomaisiin. Tärkeää on esimerkiksi se, että hallinnossa noudatetaan lakia. Hallinnon tulee olla myös puolueetonta, eli virkamies ei voi tehdä päätöksiä, joissa hän on esteellinen, eli virkamies ei esimerkiksi voi päättää avustusten jakamisesta sellaiselle urheiluseuralle, jossa hän itse toimii aktiivisesti.
- Hallintolain toisessa luvussa säädetään hyvän hallinnon periaatteista, joita jokaisen viranhaltijan tulee noudattaa työssään. Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu esimerkiksi seuraavat periaatteet:
 - - **HALLINNON OIKEUSPERIAATE.** Viranomaisen on kohdeltava kaikkia hallinnossa asioivia tasapuolisesti.
 - - **PALVELUPERIAATE JA PALVELUN ASIANMUKAISUUS.** Hallinnossa asioivan on saatava palveluita asianmukaisesti.
 - - **NEUVONTA.** Viranomaisen on annettava asiakkailleen maksutonta neuvontaa hallintoasian hoitamiseen liittyen ja vastattava kansalaisten esittämiin kysymyksiin. Jos asia ei kuulu kyseisen viranomaisen toimivaltaan, on tämän pyrittävä opastamaan asiakas oikean viranomaisen luo.
 - - **HYVÄN KIELENKÄYTÖN VAATIMUS.** Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä.
 - - **VIRANOMAISTEN YHTEISTYÖ.** Viranomaisen on avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä.
- Hallintolaissa säädetään seikkaperäisesti myös hallintoasioiden käsittelystä ja vireille tulosta eri viranomaisissa, hallintoasiaan osallisten puhevallasta ja kuulemisesta, oikaisuvaatimuksesta, ja päätöksen muuttamisesta ynnä muista sellaisista asioista.

JONKUN VELVOLLISUUS ON JONKUN TOISEN OIKEUS, eli viranhaltijoiden velvollisuudet ovat kansalaisten, myös nuorten, oikeuksia. Tällaisia kansalaisten oikeuksia suhteessa viranomaisiin ovat esimerkiksi seuraavat perustuslaissa määritellyt oikeudet:

- Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.
- Yhdenvertaisuus
- Uskonnon ja omantunnon vapaus
- Sananvapaus ja julkisuus
- Vaali- ja osallistumisoikeudet
- Sivistykselliset oikeudet, kuten oikeus maksuttomaan perusopetukseen
- Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin
- Oikeus työhön ja elinkeinonvapaus
- Oikeus sosiaaliturvaan
- Vastuu ympäristöstä
- Oikeusturva

Jos näihinkään kansalaisen oikeuksiin ja viranhaltijan velvollisuuksiin vetoaminen ei auta ja koet silti tulleeesi kohdelluksi väärin, on asiasta mahdollista valittaa.

ENSIKSIKIN, kannattaa muistaa, että kunnissa jokaisella työntekijällä on myös esimies. *Ei siis kannata lannistua ensimmäisestä negatiivisesta vastauksesta*, vaan pohtia asiaan vielä lisää puoltavia perusteluja, ja pyytää päästä keskustelemaan esimiehen kanssa. Jos siis esimerkiksi yhteiskuntaopin opettajasi ei mielestäsi kerro tarpeeksi nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista, voit keksiä vielä muutaman pätevän lisäperustelun asiallesi ja puhua asiasta rehtorille ja tämän jälkeen tarvittaessa vielä koulutoimenjohtajalle.

TOISEKSI, muutosta asiaan voi hakea myös hallinnon sisäisiä muutoksenhakukeinoja käyttäen. Hallinnossa tehdyssä

päätöksessä on aina oltava merkittynä tieto mahdollisista muutoksenhakukeinoista, esimerkiksi valitusosoitus tai oikaisuvaatimusohje.

KOLMANNEKSI, kansalaiset voivat valittaa heitä koskevista päätöksistä, joita viranomaiset ovat tehneet. Tämä oikeus perustuu perustuslaissa säädettyyn oikeusturvaan, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa tai muussa lainkäyttöelimestä.

• • • • •
• **HALLINNON SISÄISET**
• **MUUTOKSENHAKUKEINOT**

- - viranomaisen itseoikaisu
- - oikaisuvaatimusmenettely

• • • • •
• **HALLINNON ULKOISET**
• **MUUTOKSENHAKUKEINOT**

- - hallintovalitus
 - - kunnallisvalitus
 - - ylimääräiset muutoksenhakukeinot
- • • • •

(ELI VALITUSKEINOT) • • • • •

ITSEOIKAISU: Itseoikaisu tarkoittaa menettelyä, jossa viranomaisen itse korjaa tekemäänsä päätöstä.

- määräaika: viisi vuotta päätöksestä
- *teknisluontoinen itseoikaisu*, jossa viranomaisen korjaa omasta aloitteestaan esimerkiksi lasku- tai kirjoitusvirheen päätöksestä.
- *varsinainen itseoikaisu*, viranomaisen korjaa oma-alotteisesti päätöksestään asiavirheen
- *lakisääteinen itseoikaisu*, eli menettely, jolla viranomaisen korjaa päätöksestään virheen jälkeen, kun asiasta on tehty oikaisuvaatimus, ks. alta oikaisuvaatimusmenettely
- Muuta huomioitavaa: itseoikaisu ei ole käytössä tuomioistuimissa, vaan muutosta on haettava erillisellä muutoksenhaulla muusta elimestä, yleensä korkeammasta tuomioistuimesta.

OIKAISUVAATIMUSMENETTELY: *kansalainen voi esittää hallintoviranomaiselle tms. vaatimuksen korjata virheellinen päätös eli tämä voi tehdä asiasta oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen tarkoituksena on kiinnittää viranomaisen huomio tehdyn päätöksen*

virheellisyyteen ja saada viranomaisen itse korjaamaan tekemäänsä päätöstä. Oikaisuvaatimusmenettely on siis lähellä viranomaisen itseoikaisua. Oikaisuvaatimusmenettely voi olla myös edellytyksenä jatkovalituksen tekemiselle, eli jatkovalitusta ei ole mahdollista tehdä, jos asiaan ei ole ensin haettu oikaisua määräajassa.

Oikaisuvaatimusmenettely on käytössä usein esimerkiksi verotuksessa ja kunnallishallinnossa. Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolain 7 ja 7a -lukuissa yleisellä tasolla, mutta myös tarkentavasti esimerkiksi kunta-laissa. Kunnassa oikaisuvaatimus

- voidaan tehdä kunnanhallituksen, lautakunnan, niiden alaisten jaostojen tai virkamiesten tekemiin päätöksiin
- tehdään kirjallisesti sille toimielimelle, joka on tehnyt alkupe-
räisen päätöksenkin, paitsi jos kunnanhallitus on käyttänyt otto-oikeuttaan, tehdään myös oikaisuvaatimus kunnanhallitukselle. Käytännössä oikaisuvaatimus toimitetaan kunnan kirjaamoon.
- oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, jonka etua tai velvollisuutta tehty päätös koskee tai kuka tahansa kyseisen kunnan jäsen (kunnan asukas)
- oikaisuvaatimus on tehtävä kunta-asioissa 14 päivän kuluessa alkupe-
räisen päätöksen tiedoksisaannista. Kunnallisissa asioissa katsotaan kuntalaisen saaneen tiedon asiasta sinä päivänä, kun pöytäkirja on asetettu julkisesti nähtäväksi.

- ohjeita ja malleja oikaisuvaatimuksen tekemiseen löytää netin hakukoneiden avulla

HALLINTOVALITUS: Hallintovalitus tarkoittaa viranomaisen päätöksestä hallinto-oikeuteen tehtävää valitusta. Hallintovalituksesta on aina säädetty erikseen lainsäädännössä (esimerkiksi perusopetusta koskevista päätöksistä valittamisen osalta perusopetuslain 42§). Yleensä kunnallisasioissa valituksen nimi on kunnallisvalitus (ks. alla) ja sitä koskee osin eri kriteerit. Jos hallintovalituksen tekeminen on mahdollista, lukee se päätöksessä olevassa valitusosoituksessa.

- valituksen voi tehdä asianosainen eli se, jonka etua tai velvollisuutta tehty päätös koskee
- valitus voidaan tehdä laillisuus- tai tarkoituksenmukaisuusperusteella eli joko siksi, että päätös on tehty lain vastaisessa järjestyksessä tai että päätös ei ole valittajan mielestä muutoin oikea
- valituksen tekemisessä on noudatettava valitusosoitusta (annettu määräaika, oikea hallinto-oikeus yms.). Yleensä hallintovalitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta, mutta laissa voi olla säädetty myös lyhyempiä määräaikoja, joten määräaika kannattaa aina tarkistaa päätöksestä!
- lisätietoja hallinto-oikeuteen valittamisesta ja valituskirjelmässä huomioitavista seikoista löytyy tuomioistuinlaitoksen internet-sivuilta osoitteesta www.oikeus.fi

KUNNALLISVALITUS: Kunnallisvalitus on eräällä tapaa hallintovalituksen alalaji. Myös kunnallisvalitus tehdään hallinto-oikeuteen. Kunnallisvalituksen:

- voi tehdä ainoastaan laillisuusperusteella eli silloin, kun päätös on lainvastainen, päätöksentekijä on ylittänyt toimivaltansa tai päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä, eli esimerkiksi kuulematta asianomaisia silloin, kun näin olisi pitänyt tehdä
- kunnallisvalituksella ei siis voi valittaa tarkoituksenmukaisuusperusteella, eli valittaminen esimerkiksi siitä, että jääkiekko-seura sai jalkapalloseuraa enemmän rahaa kunnalta, ei ole mahdollista
- kunnallisvalituksen saa asianomaisen lisäksi tehdä kuka tahansa kunnan jäsen
- valituksen tekemisessä on noudatettava valitusosoitusta (annettu määräaika, oikea hallinto-oikeus yms.). Kunnallisvalitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta, mutta laissa voi olla säädetty myös lyhyempiä määräaikoja, joten määräaika kannattaa aina tarkistaa päätöksestä!
- lisätietoja hallinto-oikeuteen valittamisesta ja valituskirjelmässä huomioitavista seikoista löytyy tuomioistuinlaitoksen internet-sivuilta osoitteesta www.oikeus.fi

YLIMÄÄRÄISET MUUTOKSENHAKUKEINOT: Kun varsinaisia muutoksenhakukeinoja (yllä mainitut keinot) ei voi käyttää ja päätös on jo saanut lain-

voiman, voivat ylimääräiset muutoksenhakukeinot tulla kyseeseen. Ylimääräiset muutoksenhakukeinot ovat kuitenkin toissijaisia varsinaisiin muutoksenhakukeinoihin nähden. Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat:

- Kantelu, jonka asianosainen voi tehdä 1) jos asianosaiselle ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi ja päätös loukkaa hänen oikeuttaan ja on siten hänelle haitaksi, 2) jos asiaa käsitellessä on tapahtunut jokin muu menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa tehtyyn päätökseen tai 3) jos päätös on niin epäselvä tai puutteellinen, ettei siitä saa selville, miten asia on ratkaistu. Kantelu on yleensä tehtävä kuudessa kuukaudessa ja tehdään yleensä hallinto-oikeudelle.
- Menetetyn määräajan palauttaminen voi tulla kyseeseen, jos henkilö ei ole voinut ryhtyä toimenpiteisiin laillisen esteen (esimerkiksi vakava sairaus, yleisen liikenteen pysähtyminen) vuoksi omassa asiassaan sen käsittelyyn annetussa määräajassa. Menetetyn määräajan palauttamista haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta 30 vuorokauden kuluessa esteen lakkaamisesta (eli esimerkiksi sairauden parantumisesta).
- Purkua voidaan hakea, 1) jos asiassa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen, 2) jos päätös perustuu väärän lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen

tai 3) jos asiaan on tullut uutta selvitystä, joka olisi olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen. Purkua ei voida kuitenkaan hakea, jos samalla perusteella voidaan tehdä valitus tai kantelu.

Hallinto-oikeuden päätöksestä on mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan asiassa.

EUROOPAN IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIN: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) istuu Strasbourgissa ja valvoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen (ks. esim. www.finlex.fi) toteutumista. Suomi on hyväksynyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen vuonna 1999, joten myös Suomen tulee noudattaa sopimuksessa sovittuja asioita esimerkiksi syrjinnän kiellon ja sananvapauden osalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen voi valittaa asianomistaja, jonka ihmisoikeussopimuksella turvattua oikeutta on rikottu ja rikkojana on nimenomaisesti ollut julkinen viranomainen. Valituksen edellytyksenä on lisäksi, että kaikki kotimaiset valituskeinot on jo käytetty, joten EIT on viimesijainen muutoksenhakuaste. Ihmisoikeustuomioistuimen lopullinen tuomio sitoo sitä valtiota, jonka toimintaa koskien valitus on tehty. Lisätietoa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen valittamisesta saa esimerkiksi ulkoasiainministeriön internet-sivuilta osoitteesta formin.finland.fi tai tuomioistuimen omilta sivuilta osoitteesta www.echr.coe.int.

JOS YLLÄ MAINITUISTA muutoksenhakukeinoista ei ole apua, tai esimerkiksi oikaisuvaatimuksen määräaika meni ohi, on olemassa muitakin väyliä ilmaista tulleen väärin kohdelluksi viranomaistoiminnassa. Alla luetelluilla keinoilla ei kuitenkaan ole mahdollista saada alkuperäistä päätöstä kumotuksi, mutta näillä keinoin on mahdollista nostaa esiin epäkohtia hallintotoiminnassa.

HALLINTOKANTELU: Hallintokantelu on epävirallinen ja vapaamuotoinen keino ilmaista, että viranomaisen menettelytapa katsotaan virheelliseksi, epäasianmukaiseksi tai laittomaksi. Hallintokantelu on mahdollista tehdä myös siitä syystä, ettei viranomaisen katsota toimivan riittävästi tai hänelle sopivalla tavalla.

- hallintokantelusta ei ole olemassa yleisiä säädöksiä, kuten varsinaisista muutoksenhakukeinoista on
- hallintokantelun voi tehdä kuka tahansa
- hallintokantelu tehdään yleensä viranomaisen esimiehelle tai ylem-

mälle valvovalle viranomaiselle, kuntien osalta aluehallintoviranomaisille (AVI:t)

- hallintokantelu tehdään kirjallisesti ja vapaamuotoisesti, mutta aluehallintovirastojen sivuilla on myös olemassa erillinen lomake tätä varten
- hallintokantelun seurauksena ei voida muuttaa jo tehtyä päätöstä, vaan seurauksena on valvovan viranomaisen kannanotto asiaan ja seurauksena voi olla esimerkiksi huomautus tai toimintaohje lain noudattamisesta vastaavien tulevien tilanteiden varalle
- voi myös teoriassa johtaa virkavastuun toteuttamiseen eli rikoslain mukaisiin virkavelvollisuuden laiminlyönnin aiheuttamiin kurinpitotoimiin, mutta käytännössä tämä on hyvin epätodennäköistä

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES:

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja viranhaltijat noudattavat Suomen lakia sekä täyt-

tävät velvollisuutensa. Erityisesti oikeusasiamies seuraa hyvän hallinnon ja perus- ja ihmisoikeuksien sekä lasten oikeuksien toteutumista. Yhdessä hallituksen oikeuskanslerin kanssa eduskunnan oikeusasiamies vastaa ylimmästä laillisuusvalvonnasta Suomessa. Eduskunnan oikeusasiamies toimii pääasiassa tutkimalla hänelle tulleita kanteluita. Eduskunnan oikeusasiamieheltä voi myös kysyä neuvoa esimerkiksi puhelimitse. Lisätietoa eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnasta saa osoitteesta www.oikeusasiamies.fi.

OIKEUSKANSLERI: Oikeuskanslerin virasto toimii hallituksen yhteydessä. Oikeuskansleri vastaa ylimmästä laillisuusvalvonnasta Suomessa yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa, eli myös oikeuskansleri valvoo viranomaistoiminnan laillisuutta. Myös oikeuskansleri hoitaa työnsä käytännössä ratkaisemalla hänelle tulleita kanteluita. Lisätietoja oikeuskanslerin toiminnasta saa oikeuskanslerin viraston internet-sivuilta osoitteesta www.okv.fi.

www.finlex.fi

TIETOA

www.oikeus.fi

www.koordinaatti.fi

www.mol.fi

www.yhdenvertaisuus.fi

WWW.KULUTTAJAVIRASTO.FI

www.osku.info

www.sakkinet.fi

APUA

www.oikeusasiamies.fi

www.lapsiasia.fi

www.nuva.fi

www.paihdelinkki.fi

www.skolungdom.fi

www.lukio.fi

SINULLA ON OIKEUS - VAADI SEN TOTEUTTAMISTA! on valtion nuorisoasiain neuvottelukunta Nuoran tuottama konkretisointi siitä, mitä oikeuksia Suomen hallituksen hyväksymä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015 tuo nuorille. Ohjelma itsessään kuulostaa byrokraattiselta nimihirviöltä, joten Nuora koki tarpeelliseksi oikoa hieman monimutkaisia sanankäänteitä. Jotta ohjelma voisi toteutua, on nuorten tiedettävä, mitä voi vaatia. Jotta nuoret voivat tietää, mitä voivat vaatia, on oikeuksista saatava selvää.

Pelkkä tieto oikeuksista ei riitä. On tiedettävä myös, kuinka asioihin voi vaikuttaa. Tämä opas antaa vinkkejä myös maailman muuttamiseen, ainakin nyt omassa kotikunnassa ja lähiympäristössä. Aina edes tieto vaikuttamismahdollisuuksista ei riitä, jos aikuiset säännönmukaisesti päättävät polkea nuorten oikeuksia. Siltä varalta, että näin käy, on loppuun koottu tiivistelmä siitä, kuinka saada huonot päätökset paremmiksi ja nuorten ääni kuulluksi, vaikka sitten oikeusjärjestelmän kautta.

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora) on Suomen hallituksen (valtioneuvosto) asettama lapsi- ja nuorisopolitiikan asiantuntijaelin, johon valtioneuvosto kutsuu jäseniksi lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloihin perehtyneitä henkilöitä.

Neuvottelukunta toimii asiantuntijana lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyvissä kysymyksissä. Neuvottelukunta nostaa nuoria koskevia asioita yleiseen keskusteluun antamalla kannanottoja sekä suosituksia nuoria koskeviksi toimenpiteiksi ja ohjelmiksi. Lisäksi neuvottelukunnan lakisääteinen tehtävä on lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman vuosittainen arviointi.

The logo for Nuora, featuring the word "Nuora" in a stylized, handwritten font. The "Nu" is in black, and the "ora" is in a blue color. The letters are slightly irregular and have a casual, friendly feel.